

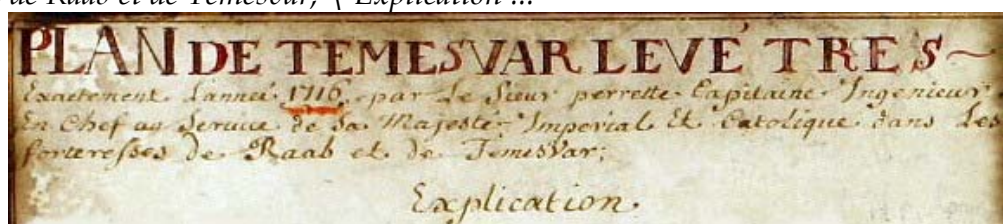
Sieur François Perrette, Capitaine Ingénieur de Sa Majesté Impériale

• prolegomene pentru o fișă biografică

Sorin FORȚIU

Cercetările arheologice din ultima perioadă¹ au readus în atenția specialiștilor primele hărți ale orașului Timișoara realizate, imediat după 18.10.1716, de către *Sieur*² Perrette, *Capitaine Ingenieur, En Chef au Service de sa Majesté Imperial Et Catholique dans Les forteresses de Raab et de Temesvar*³. Este vorba de cel puțin trei⁴ hărți distincte:

I. PLAN DE TEMESVAR LEVÉ TRES ~\ Exactly [dans] L'année 1716 par Le [Mon]Sieur perrette Capitaine Ingenieur. \ En Chef au Service de Sa Majesté Imperial Et Catholique dans Les \ forteresses de Raab et de Temesvar; \ Explication ...

Îi mulțumesc frumos arheologului dr. Dorel MICLE, lector la Universitatea de Vest din Timișoara, pentru amabilitatea cu care mi-a pus la dispoziție două dintre planurile căpitanului Perrette.

¹ 2011, 2013–2014.

² *Sieur* este un titlu de respect, o forma veche a (și, în fapt, se află la originea) cuvântului *Monsieur*, *domn(ul)*.

³ *Domnul Perrette, căpitan, inginer, șef în serviciul Majestății Sale Imperiale și Catolice în fortărețele Raab (i.e. Győr, HU) și Timișoara.*

⁴ Primul care menționează două hărți (I. și II.) realizate de Perrette la Timișoara este cercetătorul șvab Alexander KRISCHAN* (1963)** dar cel care le/îl introduce cu adevărat în circuitul științific este arhitectul Mihai OPRIS (1985, 1987)***.

* Alexander KRISCHAN [* 25.02.1921, Jimbolia; † 21.06.2009, Wien]; vide

http://de.wikipedia.org/wiki/Alexander_Krischan (accesat 19.05.2014).

** Alexander KRISCHAN, *Banater Karten im Kriegsarchiv Wien (1686-1900)*, În: Harold STEINACKER (Hrsg.), *Südostdeutsches Archiv*, VI Band, 1963, Verlag R. Oldenbourg, München, pp. 115-166; pp. 142-143 (219. - I.) și p. 152 (341. -II.).

*** Mihai OPRIS, *Timișoara, evoluția structurii urbane medievale (I)*, În: *Arhitectura*, Revistă a Uniunii Arhitecților din R. S. România, nr. 3 (1985), București.

Idem, *Timișoara. Mică monografie urbanistică*, Seria *Arhitectura de-a lungul veacurilor*, Editura Tehnică, București, 1987, 232 pg.

Până în acest moment se credea**** că este vorba de doar două planuri topografice – realizate, probabil, în perioada Octombrie 1716–Februarie 1717***** – dar diferențele existente în titlul acestora, precum și în reprezentarea rozei vânturilor pe fiecare hartă în parte, ne indică (fără dubiu!) că sunt cel puțin trei hărți distincte. Nu este în scopul acestui studiu analiza în detaliu a tuturor diferențelor de scară și conținut existente între cele trei hărți.

**** Mihai OPRIS, *Timișoara: Monografie urbanistică*, Volumul I: *Descoperiri recente care au impus corectarea istoriei urbanistice a Timișoarei*, Editura Brumar, Timișoara, 2007, 121 pg., ISBN (13) 978-973-602-245-6; p. 15, Fig. 7 (pp. 16-17), Fig. 8 (pp. 18-19).

JANCSÓ Árpád, *Temesvár nyomtatott térképei / Temesvár's / Timișoara's Printed Maps / Hărțile tipărite ale Timișoarei*, În: *Műszaki Szemle* (ISSN 1454-0746), 57. szám, 2012, pp. 3-18; p. 4.

***** Dacă primele două hărți (I. și II.) sunt aproape fără dubiu ridicate în perioada octombrie–decembrie 1716, conform indicației existente chiar în legenda hărților, despre ultimul plan (III.), cel mai complet, nu putem afirma același lucru deoarece în legenda hărții apare menționat că *Culoarea marchează ceea ce a fost ars de turci din ziua asediului și până în 6 februarie 1717* (Mihai OPRIS, *Timișoara: Monografie urbanistică*, Volumul I: *Descoperiri recente care au impus corectarea istoriei urbanistice a Timișoarei*, Editura Brumar, Timișoara, 2007, 121 pg., ISBN (13) 978-973-602-245-6; p. 15). Deci, probabil, harta a fost realizată în luna februarie 1717.

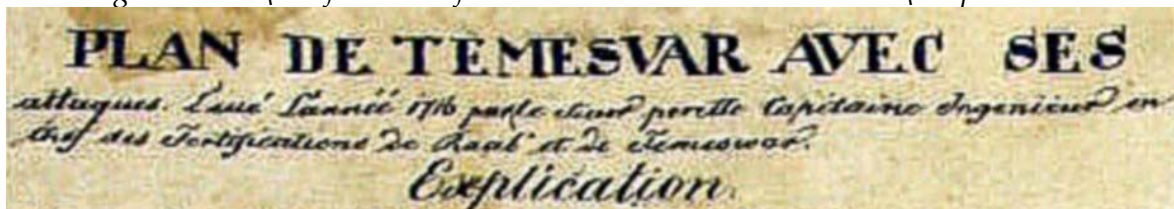
(Planul Timișoarei ridicat foarte exact [în] anul 1716 de către Domnul Perrette, căpitan inginer. Șef în serviciul Majestății Sale Imperiale și Catolice în fortăreșile/cetățile Raab și Timișoara; Explicație ...).

Roza vânturilor:

Kriegsarchiv, Österreichisches Staatsarchiv, Wien

II. PLAN DE TEMESVAR AVEC SES \ attaques. Levé L'année 1716 par le [Mon]Sieur perette Capitaine Ingenieur en \ chef des Fortifications de Raab et de Temeswar. \ Explication ...

(Planul Timișoarei cu atacurile sale. Ridicat în anul 1716 de către domnul Perette căpitan inginer șeful fortificațiilor de la Raab și de la Timișoara. Explicație ...).

Scara 1:9000.

Roza vânturilor:

Kriegsarchiv, Österreichisches Staatsarchiv, Wien

III. PLAN DE TEMESWAR AVEC SES ATTAQVES LEVE TRES \ Exactly par Le [Mon]-Sieur perette Capitaine Ingenieur en Chef au Service de sa Majesté Imperial Et Catholique dans Les forteresses de Raab \ et de Temeswar ?. pris ?. Turcs l'année 1716 par l'armee de sa Majesté Imperial Et Catholique commande par Son Altesse Sere \ nissime le prince Eugenio de Savoye. \ ...

(Planul Timișoarei cu atacurile sale ridicat foarte exact de către domnul Perrette căpitan inginer șef în serviciul Majestății sale Imperiale și Catolice în fortăreșile/cetățile Raab și Timișoara – Fortăreață care a fost luată de la turci în anul 1716 de către armata Majestății sale Imperiale și Catolice comandată de Alteța Sa Serenismă prințul Eugenio von Savoy⁵. ...)

Scara 1:2785.

Roza vânturilor:

Österreichische Nationalbibliothek, Wien

Concluzia arheologilor a fost unanimă; aceste hărți redau exact situația orașului în momentul cuceririi habsburgice din 1716. Afirmția nu este nouă –a fost susținută viguros de arhitectul Mihai OPRIS în lucrările sale– dar acum avem și reconfirmarea ei indubitabilă.

Dar cine a fost acest *Perrette* și care este numele său complet/exact? Din păcate, în acest moment⁶, nu știm prea multe despre cariera acestui *Geniecapitän* din armata imperială și deținem încă și mai puține detalii despre viața sa.

Perrette apare pentru prima oară în luminile rampei în anul 1709 când realizează un plan⁷ al bătăliei de la Malplaquet⁸ pe care, în dreapta jos, este inscripționat *Designe par le*

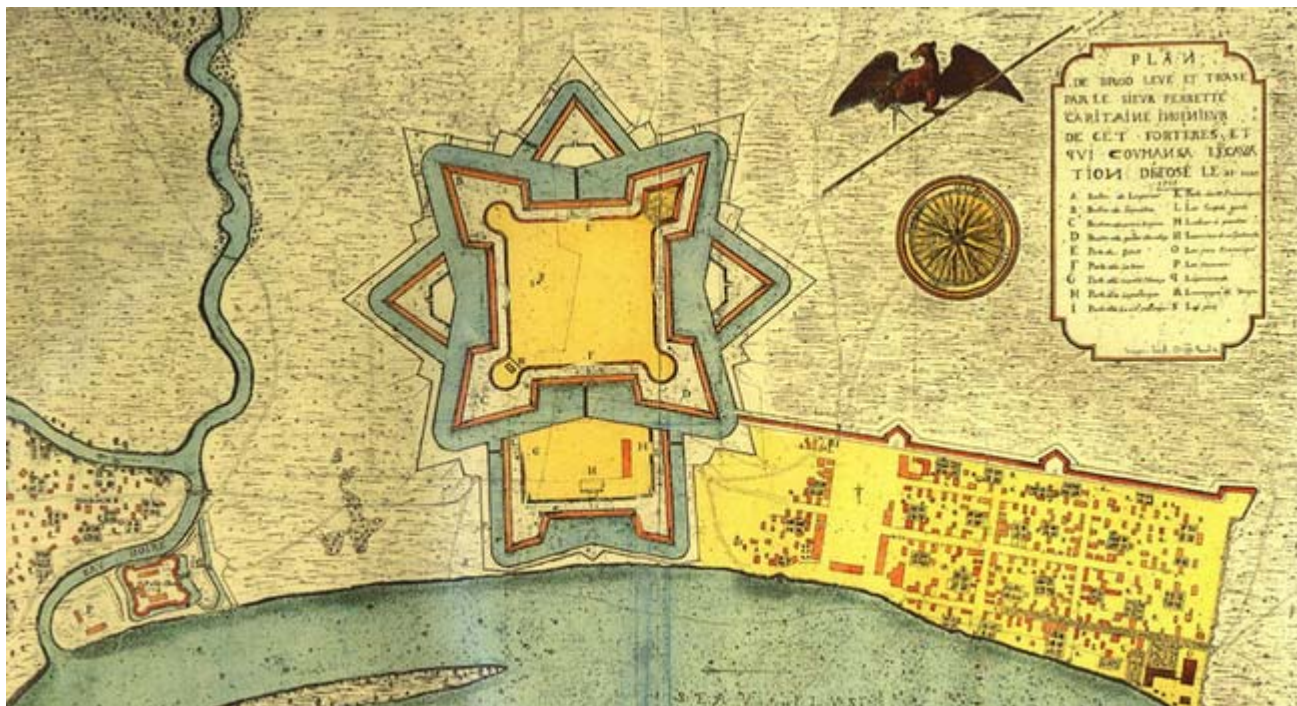
⁵ Așa s-a semnat cuceritorul Timișoarei; ar fi cazul să-i respectăm voința!

⁶ Până acum, istoriografia bănățeană a înregistrat doar un vag și nesatisfăcător *căpitan Per(r)ette*.

⁷ *Plan De la Bataille de Malplaquet* (i.e. Malplaquet, FR -n.m.) et *Campperdu* donnée le 11: Septembre 1709. a 7 heures du matin jusque a 4. heures apres midy, qve l'Ennemy se retira vers Maubenge et Bavay; dimensiunile 53,2 × 73,2 cm, acuarela pe hârtie, aflată la Österreichisches Staatsarchiv-Kriegsarchiv: Kartensammlung H III d 663 (apud

[Mon]S[ieu]r: **Perette de Siller** Capitaine Ingenieur de Sa Mai[es]te: Imp[ériale]:⁹. Pe baza acestui plan, Alfred Ritter von ARNETH îl menționează cu acest nume în lucrarea sa din 1864¹⁰ dedicată prințului Eugenio von Savoy⁵.

Apoi, în iulie 1715, îl regăsim drept unul dintre autorii¹¹ fortificațiilor bastionare¹² de la Slavonski Brod (azi, Croația):

PLAI DE BROD LEVE ET TRASE \ PAR LE [MON]SIEVR **PERRETTE** \ CAPITAINE IINGENIEVR \ DE CET[TE] FORTRES[S] ET \ QVI COVMAISA(sic!) L[']E[S]CAVA \ TION DÉ FOS[S]É LE 21 IV[IL]LET 1715.

Dar această hartă se pare că nu este singura realizată de Perrette la Brod; pe un *Plan de la petite chanze* (sic!)¹³ de Brod apare numele **Perette de Stigliano**¹⁴. Fără să-mi fie clar moti-

Prinz Eugen von Savoyen, 1663-1736: Ausstellung zum 300. Geburtstag, 9. Oktober bis 31. Dezember 1963, (= Katalog des Heeresgeschichtlichen Museums in Wien) [alle historischen Teile und alle Katalognummern betreffend Dokumente, Erinnerungsstücke, Feldzeichen und Waffen sowie die Register], Staatsdruckerei, Wien, 1963, 281 pg.; pp. 129-130.

* O hartă cu exact același titlu a fost desenată *Par Mons[ieu]r Brüchman Capitaine de S[a]. A[ltesse]. E[lectorale]. de Br[a]uns[chweig]: Luneb[urg]: et Hannovre și tipărită A Bruxelles Chez Eugene Henry Fricx, Imprimeur du Roy, ruë de la Magdeleine 1709. [1712]; dimensiunile 42,7 × 55 cm.*

⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Malplaquet (accesat 3.05.2014).

⁹ Apud *Prinz Eugen von Savoyen, 1663-1736: Ausstellung zum 300. Geburtstag, 9. Oktober bis 31. Dezember 1963, (= Katalog des Heeresgeschichtlichen Museums in Wien) [alle historischen Teile und alle Katalognummern betreffend Dokumente, Erinnerungsstücke, Feldzeichen und Waffen sowie die Register], Staatsdruckerei, Wien, 1963, 281 pg.; pp. 129-130.*

¹⁰ Alfred Ritter von ARNETH, *Prinz Eugen von Savoyen. Nach den handschriftlichen Quellen der kaiselichen Archive*, Zweiter Band. 1708-1718, Wien, 1864, Wilhelm Kraumüller, VIII + 537 pg.; p. 469, nota 14.

¹¹ Contrar opiniei arhitectului Mihai OPRIȘ*, au fost mai mulți ingineri - Mathias Kaysersfeld (1692), François Nicolas Sparr de Bensdorf (1697), etc.- care au contribuit la ridicarea întregului complex de fortificații de la Slavonski Brod (vide Josip KLJAJIĆ, *Brodaska Utorda "Vukovac" 1688.-1722.*, În: *Scrinia Slavonica*, 3 (2003), pp. 121-156).

* Mihai OPRIȘ, *Timișoara: Monografie urbanistică*, Volumul I: *Descoperiri recente care au impus corectarea istoriei urbanistice a Timișoarei*, Editura Brumar, Timișoara, 2007, 121 pg., ISBN (13) 978-973-602-245-6; p. 16.

¹² Planul specifică clar faptul că Perrette a fost cel care a început excavarea fosei.

vul¹⁵, autori croați contemporani cred că numele lui este *Perrette de Silea*¹⁶, *Perretta de Silea / S. de Perette*¹⁷ sau *Perretto/Perretta de Sile*¹⁸. Apoi, anul următor, îl regăsim pe Perrette la Raab (azi, Győr, HU)¹⁹ și la Timișoara. În primăvara anul 1723, *Oberingenieur-Hauptmann* Perrette, încă la Raab²⁰, este unul dintre candidații²¹ la o poziție devenită liberă în cadrul *Fortifikationsbauamt*²² prin decesul inginerului Arnold STEINHAUSER²³. După care urma să se pierdă²⁴. Probabil că al treilea plan realizat de Perrette la Timișoara stă la baza²⁵ unei hărți publicate, în anul 1729, la Haga²⁶, sub dualul titlu de:

PLAN DE TEMISWAR
et de Ses environs
avec l'Attaque dans la Palanque
et un Projèt pour la Fortifier.

PLAAN VAN TEMISWAR²⁷
en van zyne omleggende Streeken
Met de Attaque in de Palank. en cen
Ontwerp om die te versterken.

Harta²⁸ apare în volumul al doilea al istoriei militare a prințului Eugenio von Savoy publicată în acest an²⁹.

¹³ *Schanz(e)* (l.g.) sau *fossé* (l.fr.).

¹⁴ Kriegsarchiv Wien, KS Inland C VII nr. 4a, Brood 1715 (apud Josip KLJAJIĆ, *Brodsko Utvrda "Vukovac" 1688.-1722.*, În: *Scrinia Slavonica*, 3 (2003), pp. 121-156; p. 142, nota 101).

¹⁵ S-ar putea să fie vorba doar de o simplă confuzie; Mirko MARKOVIĆ specifică faptul că planul fortăreței baroce de la Slavonski Brod a fost realizat în anul 1715 de către ing. S. de Perette (vide *infra* nota 17) dar pe acest plan apare clar doar [MON]SIEVR PERRETTE (adică, *Monsieur/domnul Perrette*).

¹⁶ Josip KLJAJIĆ, *Brodsko Utvrda "Vukovac" 1688.-1722.*, În: *Scrinia Slavonica*, 3 (2003), pp. 121-156; p. 156. Kljajić nu menționează numele *Perrette de Silea* decât în rezumatul în limba engleză care acompaniază articolul său.

¹⁷ Mirko MARKOVIĆ, *Hrvatski gradovi na starim planovima i vedutama*, AGM, 2001, 723 pg., ISBN(10) 9531741212, ISBN(13) 9789531741217; p. 147: *Perretta de Silea*; p. 148: *Plan brodske tvrđave Mali Šamac (nekoć Vukovac). Rad ing. S. de Perette iz 1715 godine.*

¹⁸ Drago ROKSANDIĆ, *Posavska Krajina / Granica od 1718. do 1739. godine / The Sava military border land, 1718-1739*, În: *Ekonomski i Ekohistorija*, Volumen 3, Broj 3, pp. 62-82; p. 68. Roksandić citează greșit lucrarea lui Mirko MARKOVIĆ din 2001¹⁷.

¹⁹ În acest moment, nu cunosc vreun plan al lui Perrette referitor la această localitate.

²⁰ Alexander HAJDECKI, *Die Dynasten der italienischen Bau- und Maurermeister der Barocke in Wien*, În: *Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien*, Band XXXIX, Wien. MDCCCVI (i.e. 1906 -n.m.), Verlag und Eigentum des Alterthums-Vereines zu Wien. In Kommission bei Gerold & Comp., pp. [1]-83, *on-line* <https://archive.org/stream/berichteundmitt06wiengoog#page/n7/mode/2up> (accesat 6.05.2014); p. 22 (vide ANEXA).

²¹ alături de Donato Felice Allio și fiul său Franz, Johann Josef Berndt, Johann Mathei și Peter Anton Filippini.
²² *Ibidem*.

²³ **Werner Arnold STEINHAUSEN** (și STEINHAUSER -n.m.) [* 1655; † 3.03.1723, Wien], În: Walther KILLY (ed.) et al., *Dictionary of German Biography*, Volume 9: *Schmidt - Theyer*, Walter de Gruyter, K. G. Saur Verlag GmbH & Company, München, 2005, 717 pg., ISBN-10 3-598-23299-3, ISBN-13 978-3-598-23299; p. 508.

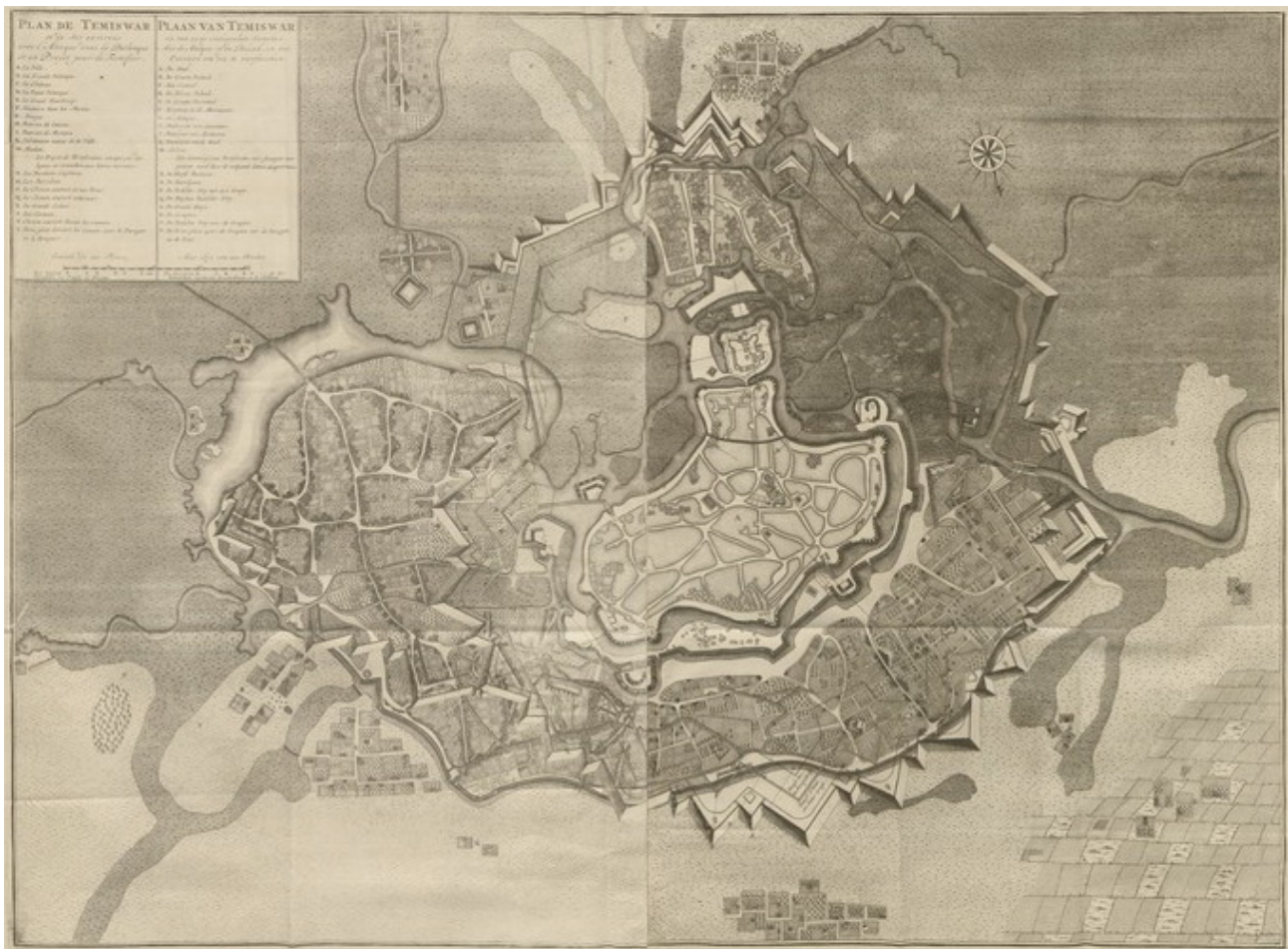
²⁴ Nimeni nu s-a aplecat încă asupra vieții și activității sale.

²⁵ JANCÓSÓ Árpád crede, probabil greșit, că este vorba de planurile I. și II. (JANCÓSÓ Árpád, *Temesvár nyomtatott térképei / Temesvár's / Timișoara's Printed Maps / Hărțile tipărite ale Timișoarei*, În: *Műszaki Szemle* (ISSN 1454-0746), 57. szám, 2012, pp. 3-18; p. 4).

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ În limba neerlandeză (olandeză).

²⁸ cu dimensiunile de 68,5 × 93,5 cm, gravată pe patru plăci de cupru -de către gravorul și pictorul J(oh)an Van HUHTENBURG (și Hughtenburg, Hugtenburg(h)) [* 20.11.1647, Haarlem; † 2.07.1733, Amsterdam]?- , a fost retipărită* de Jean NEALURE în anul 1747; *on-line* la

Arhitectul Mihai OPRIȘ crede că limba maternă a lui Perrette *era probabil franceza/valona*³⁰, el fiind, astfel, un valon, provenind probabil din mica aristocrație francofonă a Țărilor de Jos Austriece. Argumentul lui Opriș se referă la greșeala făcută de Perrette în scrierea

<http://dk.bu.uni.wroc.pl/cymelia/displayDocumentFotos.htm?docId=8200036225> sau direct la <http://dk.bu.uni.wroc.pl/cymelia/showPicture.htm?sessionId=F27197279F02E4368EEAFACB5B1C5309?docId=8200036225&shortTilesPath=/0/03/034/0342/03429/03429341.jpg> ori la o calitate mai bună la http://historic-cities.huji.ac.il/romania/timisoara/maps/temiswar_ca1700_b.jpg (accesat 3.05.2014).

* Apud JANCÓS Árpád, *Temesvár nyomtatott térképei / Temesvár's / Timișoara's Printed Maps / Hărțile tipărite ale Timișoarei*, în: *Műszaki Szemle* (ISSN 1454-0746), 57. szám, 2012, pp. 3–18; p. 4.

²⁹ *Histoire militaire du prince Eugene de Savoye, du prince et duc de Marlborough, et du prince de Nassau-Frise. Où l'on trouve un détail des principales Actions de la dernière Guerre, & des Batailles & Sièges commandés par ces trois Généraux. Enrichie des Plans nécessaires.* Par Mr. [Jean] Rousset [de Missy], A La Haye, Chez Isaac van der Kloot, MDCCXXIX (i.e. 1729 -n.m.), [2] + II + 336 pg.; p. [339]. Pe hartă, în dreapta jos, apare Tom II N° 61.

Primele două volume ale acestei istorii apar în anul 1729 iar al treilea volum în 1747 (greșit în Alexandru SZENTMIKLOSI, Andrei BĂLĂRIE, *Contribuții la cunoașterea evoluției orașului Timișoara la sfârșitul evului mediu. Cercetările arheologice preventive din suburbia Palanca Mare*, în: *Analele Banatului*, S.N., Arheologie – Istorie, XX, 2012, pp. 205–226; p. 207, nota 21: *Se cunosc două planuri topografice, întocmite în 1716 și 1717, ambele păstrate la Viena. Pe baza acestora a fost realizat planul care mai apoi a fost gravat în cupru și tipărit în 1729 la Haga de către Isaac van der Kloot sub numele de „Plan de Temiswar/Plaan de Temiswar”. În anul 1747, planul este reeditat de către Jean de Nealure, fiind inclus și în volumul II al istoriei militare a prințul Eugen de Savoya, scrisă de Jean Rousset de Missy (Jancsó 2011, 7–8) (și citarea este greșită; în invocata lucrare a lui JANCÓS Árpád –*Istoricul podurilor din Timișoara*, BHAB, XXIX, Editura Mirton, Timișoara, 2001, 285 pg., ISBN 9735855453; pp. 7–8– nu se menționează nimic referitor la aceste planuri ale lui Perrette!).*

³⁰ Mihai OPRIȘ, *Timișoara: Monografie urbanistică*, Volumul I: *Descoperiri recente care au impus corectarea istoriei urbanistice a Timișoarei*, Editura Brumar, Timișoara, 2007, 121 pg., ISBN (13) 978-973-602-245-6; p. 16.

Siebenbürgen (i.e. Transilvania) drept *Sept montag[n]e[s]* / *Șapte munți* din legenda *Plan de Temesvar leve tres ~\ Exactement. L'année 1716 ... (I)*. Argumentul este neconvingător. Dacă este clar că Perrette nu era de origine germană³¹, am putea specula că nici originea sa valonă nu este ușor de acceptat deoarece legendele hărților sale –toate scrise în limba franceză!– conțin greșeli de scriere, care denotă mai degrabă pe cineva care nu stăpânește foarte bine această limbă iar *de Stigliano*³² indică mai degrabă un italian³³. Faptul că numele lui este scris, pe hărțile cunoscute în acest moment, drept *Per(r)ette* (fr.) și nu *Peretto* (it.) ar putea ține mai degrabă de faptul că legendele acestor hărți sunt scrise în limba franceză, iar numele a fost oferit tot în această limbă, decât de faptul că acesta a și fost în realitate numele lui. *Perrette* este un derivativ din prenumele franțuzesc *Pierre* și înseamnă *pietricică, piatră mică*³⁴. El poate fi atât nume de botez³⁵ cât și patronim³⁶, fiind purtat de ambele sexe. *Peretto* provine din numele *Pietro* (Petrus; *micul Petru?*) și, de asemenea, poate fi atât nume de botez cât și de familie. Dar, în acest caz, *Perrette* este clar un patronim³⁷. O singură concluzie se impune de la sine; doar numele de familie nu ne ajută în clarificarea originii sale. În anul 1906, Alexander HAJDECKI³⁸ publică un studiu despre familiile constructorilor de origine italiană³⁹ active în secolele XVII–XVIII la Wien. Cu această ocazie, el îl menționează și pe Perrette într-o notă⁴⁰ clarificatoare referitoare la numele și originea sa:

³¹ Chiar numele său exclude această variantă!

³² Vide *supra* nota 14.

³³ sunt mai multe localități denumite *Stigliano* în Italia de azi; un sat în Toscana, aparținând de comuna Sovicille, din provincia Siena, o comună în provincia Matera, regiunea Basilicata din sudul Italiei.

³⁴ Mary Elisabeth McCULLOUGH, *Laughter and enjoyment: La Fontaine and Fragonard*, In: *Analecta Husserliana*, The Yearbook of Phenomenological Research, Volume LVI: *Enjoyment: From Laughter to Delight in Philosophy, Literature, the Fine Arts, and Aesthetics*, Edited by Anna-Teresa TYMIENIECKA, Kluwer Academic Publishers, 1998, ISBN 0-7923-4677-7, xiv + 324 pg.; pp. 209–226; p. 210.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Maistre Hugues Perrette promet d'administrer les biens de Claude & Robert Lantin, ... (Job Bouvot, Noveav recueil des Arrests de Bouvongne: où sont contenues diverses Notables Qvestions de droict, tant coostomier que Romain, ..., A Colongny, Pierre & Jaques CHOUËT, M.DC.XXIII (i.e. 1623 -n.m.), [14] + 312 + 61 + [91] pg.; p. 344). Le 6 juin 1788, le sieur Perrette Malterre, alors âgé de 83 ans, fait une donation entre-vifs d'une partie de ses biens en faveur des sieur et demoiselle Perrette Charmoy, ses neveu et nièce, à la charge par eux de payer annuellement, à compter du jour de leur mise en possession, une pension annuelle de 500 fr. au sieur Jean Perrette, son fils naturel.* (Cours royales et Conseil d'Etat, 14 Mars 1818, In: *Pasicrisie ou Recueil Général de la Jurisprudence des Cours de France et de Belgique, en matière civile, commercial, criminelle, de droit public et administrative, Classé dans l'ordre chronologique, depuis la creation de la Cours de Cassation, jusqu'a ce jour, ...* Par L.-M. DEVILLENEUVE, ..., et par A. CARETTE, ..., Deuxième Série. Partie de France, Cours d'Appel, Volume Cinquième, Janvier 1815. – Decembre 1818, Bruxelles, Société Typographique Belge. Adolphe Wahlen et Cie, 1842, p. 585).

³⁷ Vide *supra* nota 6* unde un anume *Brüchman Capitaine* este autorul hărții.

³⁸ **Alexander/Aleksander HAJDECKI** [* 10.12.1851; † 1934]; locotenent-colonel, istoric de artă.

³⁹ Allio, Aliprandi, Canavale, Carlone, Ceresollo, Martinelli, Piazzoli etc.

⁴⁰ Alexander HAJDECKI, *Die Dynasten der italienischen Bau- und Maurermeister der Barocke in Wien*, În: *Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien*, Band XXXIX, Wien. MDCCCCVI (i.e. 1906 -n.m.), Verlag

Franz (i.e. François⁴¹ -n.m.) Perrette aus Bourgignon (sic! Bourgogne (l.fr.) / Burgund (l.g.) / Burgundia (l.r) -n.m.), in der Stadt Besançon⁴² geboren, ist im Jahr 1709 „aus Eyfer zum glorr[eichen]. Haus Österr[eich]. aus franz[ösischen]. Diensten zum Curfürsten [Georg Ludwig]⁴³ von Hannover herübergegangen“, war beim Bau der Festung Bourgignon (sic!)⁴⁴ beschäftigt und wurde bei uns im Jahre 1710 als Ingenieur „employrt“. Ibid[em]. (i.e. Protokolle Exh[ibitenzahl]. 1723 fol[io]. 216, 319, 358, 435 und 335 apud nota anterioară -n.m.) Prot[okolle]. E[xhibitenzahl]. 1710 (în Archive des k. u. k. Reichs – Kriegs – Ministerium -n.m.).

Această notă clarifică definitiv numele și originea celui care a realizat primele hărți ale Timișoarei în 1716; numele său este **François PERRETTE**⁴⁵ și s-a născut în orașul **Besançon**⁴⁶ din Burgundia, FR. A a fost angajat în construcția cetății Besançon iar din anul 1709 intră în slujba prințului-electoral de Hanovra, Georg Ludwig, ocazie cu care participă și la bătălia de la Malplaquet (11.09.1709). Din anul 1710 este angajat drept *inginer* al armatei habsburgice cu grad de căpitan. În 1715 îl găsim la Slavonski Brod. Apoi, este însărcinat cu fortificarea orașelor Győr și Timișoara, din toamna-iarna anului 1716 fiind prezent în capitala Banatului. După care, îl aflăm, din nou, la Győr (1723).

Timișoara
23.05.2014

und Eigentum des Altertums-Vereines zu Wien. In Kommission bei Gerold & Comp., pp. [1]–83, *on-line* <https://archive.org/stream/berichteundmitt06wiengoog#page/n7/mode/2up> (accesat 6.05.2014); p. 22, nota:

*) Franz Perrette aus Bourgignon (sic), in der Stadt Besançon geboren, ist im Jahre 1709 „aus Eyfer zum glorr. Haus Österr. aus franz. Diensten zum Curfürsten von Hannover herübergegangen“, war beim Bau der Festung Bourgignon beschäftigt und wurde bei uns im Jahre 1710 als Ingenieur „employrt“. Ibid. Prot. E. 1710.

⁴¹ Franz (l.g.) / Franciscus (l.l.) / François (l.fr.).

⁴² <http://en.wikipedia.org/wiki/Besan%C3%A7on> (accesat 6.05.2014).

⁴³ Kurfürst **Georg Ludwig** [* 28.05.1660; † 11.06.1727]; din 1698 este conducătorul ducatului și electoratului de Brunswick-Lüneburg (Hannover), în 1708 este ratificat drept prinț-electoral de Hanovra, iar din 1.08.1714 devine rege al Marii Britanii (George I), *vide* http://en.wikipedia.org/wiki/George_I_of_Great_Britain .

⁴⁴ Nu există o cetate *Bourgignon*. În fapt, este vorba de fortăreața bastionară din Besançon. În 25.05.1674, Sébastien Le Prestre de Vauban, Seigneur de Vauban, cucerește Besançon și apoi desenează planurile pentru fortificarea sa. Prin tratatul de la Aix-la-Chapelle (Aachen) din 2.05.1668, Besançon se reîntoarce în posesia Spaniei dar orașul este fortificat folosindu-se planurile lui Vauban. În anul 1674, Besançon trece definitiv în posesia Franței.

⁴⁵ În limba franceză, *e*-ul final nu se pronunță! Numele de familie PERRET / PERRETTE este des întâlnit în Dioceza Besançon. Nu mai puțin de 7 preoți romano-catolici cu acest nume au existat aici la sfârșitul sec. XVII – începutul sec. XVIII (vide *Diocèse de Besançon, Base historique du clergé comtois, De Paccaud à Pytiot, on-line* http://besancon.mondio16.com/index.php?option=com_content&view=article&id=349&Itemid=607).

⁴⁶ Dar, în acest caz, cum explicăm mențiunile existente pe hărțile sale care par a indica un *Perrette de Siller* ori *de Stigliano*? Este posibil ca acest *Siller* să fie, în fapt, *Villers* (azi, Villers-Sous-Montrond), localitate la 12 km sud-sud-est de Besançon ori *Silley* (azi, Silley-Bléfond, la 25 km nord-vest de Besançon). Pentru *Stigliano* nu am o explicație. Oricum, toate *Primärquellen* menționate în acest material vor trebui verificate în arhivele vieneze.

Notă: O primă formă a acestui material a fost făcută public pe Internet la data de 7.05.2014.

A N E X A

Alexander HAJDECKI, *Die Dynasten der italienischen Bau- und Maurermeister der Barocke in Wien*, In: *Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien*, Band XXXIX, Wien. MDCCCXVI (i.e. 1906 -n.m.), Verlag und Eigentum des Altertums-Vereines zu Wien. In Kommission bei Gerold & Comp., pp. [1]–83, on-line <https://archive.org/stream/berichteundmitt06wiengoog#page/n7/mode/2up> (accesat 6.05.2014); p. 22:

Als 1723 durch den Tod des bekannten Ingenieurs Arnold Steinhauser, eines akademisch gebildeten Technikers, eine Unteringieurstelle bei dem Fortifikationsbauamt vakant geworden war, reichte „Donato Felice Allio Werkmeister allhier umb Conferirung“ dieser Stelle „mit dem Ingenieur-Hauptmanns Titul“ (!) ein, ¹⁾ gleichzeitig aber bat sein Sohn Franz, Fortifikations-Werkmeistersadjunkt, — eine eigens für ihn kreierte Stelle — um die nach seinem Vater frei werden sollende Werkmeisterstelle. Beide, Vater und Sohn, werden richtig gleichzeitig am 16. bzw. 28. April dieses Jahres zu obigen Stellen promoviert, nachdem Daun beide Gesuche befürwortet hatte. Es ist jedoch interessant zu wissen, was für Kompetenten um diese Stelle mit dem Allio konkurrierten. An erster Stelle wurde unter den „praetendenten“ genannt D. F. Allio, Werkmeister, dann folgen Oberingenieur-Hauptmann zu Raab Perrette, ²⁾ Ingenieur-Leutnant Johann Josef Berndt, Fortifikationsbauschreiber von Ofen Johann Mathei, welcher später als Ingenieur-Hauptmann einen Riß für die kaiserliche Burg in Ofen verfertigte, ³⁾ und Peter Anton Filippini, der „substituirt Professor an der kay. Ingenieur Academia“. Also solche Konkurrenten hat der einfache Maurermeister Allio aus dem Feld geschlagen. Die Sache mußte jedoch einen Sturm der Entrüstung hervorgerufen haben und die Frage nach dem Befähigungsnachweis des neuen Unteringieurs mußte eifrig ventilirt, diskutiert und untersucht worden sein, denn plötzlich tauchte im Juli desselben Jahres die oben besprochene Affaire des „Schloßerhoffbaues“, welche ein so schiefes Licht auf den „Architekten“ Allio werfen sollte, auf.

¹⁾ Protokolle Exh. 1723 fol. 216, 319, 358, 435 und 335.

²⁾ Franz Perrette aus Bourignon (sic), in der Stadt Besançon geboren, ist im Jahre 1709 „aus Eyfer zum glorrh. Haus Österr. aus franz. Diensten zum Curfürsten von Hannover herübergangen“, war beim Bau der Festung Bourignon beschäftigt und wurde bei uns im Jahre 1710 als Ingenieur „employrt“. Ibid. Prot. E. 1710.

³⁾ Ilg, Fischer von Erlach p. 705.